

Király László:

Szombathelyi Bartók Fesztivál, 2007

A Dunántúl egyik legjelentősebb kulturális eseményére került sor július 8-18. között Szombathelyen. Az immár 23. alkalommal megrendezett Bartók Fesztivál évtizedek óta őrzi rangját és hirdeti az egyetemes zenetörténet egyik legnagyobb géniuszának nevét és munkásságának jelentőségét. A nyitókonzerten a város európai rangú zenei

együttese, a Savaria Szimfonikus Zenekar (idén áprilistól ez a hivatalos neve) működött közre a zeneigazgató, Alpaslan Ertüngaalp vezényletével. Műsoruk első felében Bartók két ritkán játszott műve, a hangulatos *Magyar parasztdalok*, valamint a *II. szvit* szerepelt. Szünet után pedig a *Concerto*, amely nem csak szerzőjének, hanem a 20. századi zenetörténetnek is egyik legjelentősebb alkotása. Jól emlékszem még arra az időre, amikor a zenekar csupán egyike volt a nem túl magas színvonalú együtteseknek. Időközben hatalmas fejlődésen ment keresztül: mára nem csak, hogy európai rangra emelkedett, de vonóskarának kristálytisztza, szép hangzásával, a fafúvók érzékeny gyönyörű szólóival, a rezek erőteljes, pontos megszólalásaival egyéni ízű, zamatu zenekarrá vált. Derűlátóan tekinthetünk a magyar zenei élet jövője elé, ha 2007-ben egy dunántúli megyeszékhely zenekara ilyen magas színvonalon tud megszólaltatni egy olyan – zenei és technikai szempontból egyaránt – nem könnyű remekművet, mint a *Concerto*.

A másnapi kamarahangversenyen Nagy Péter zongorázott, Kokas Katalin hegedűn, Zempléni Szabolcs kürtön játszott. Schubert *f-moll zongoraszonátája* után Bartók *I. hegedű-zongora szonátája*, majd a szünetet követően Ligeti György (1923-2006) *Kürttrioja* hangzott el. Ez utóbbi – immár negyedszázados - kompozíció egyértelműen kiállta az idő próbáját, és méltó módon csatlakozott az előző két műsorszámhoz. Nagy öröm volt számomra az is, hogy a három fiatal művész anyanyelvi szinten szólaltatta meg a darabot.

„Bartók – új zene”. Ez volt idén is a fesztivál mottója, s a harmadik koncerten betekintést nyerhettünk a legújabb alkotások világába. Lakatos György fagott-művész megbetegedése miatt a műsor kissé megváltozott, de így is figyelemre méltó, élvezetes kompozíciókat hallottunk. A műsorból számomra Pierre Boulez *Dérive I.* című 1984-ben

készült kamaraműve, valamint Johannes Schöllhorn *Spur* című – magyarországi bemutatóként elhangzott - szerzeménye emelkedett ki. Ezen az estén Iannis Xenakis *Plekto*, Horváth Balázs *Waiting for...* és Tihanyi László *A katona sírfelirata* című darabjai hangzottak még el, ez utóbbi mű szerzőjének, az est karmesterének gondos betanításában, amely igen magas színvonalú előadást eredményezett. A koncert műsorához csak annyi megjegyzésem van, hogy nem ártana a jövőben az új zene fogalmát kissé tágabban értelmezni és ezek mellé – az egyébként kiváló darabok mellé – beengedni olyan műveket is, melyek nem Schönbörg tizenkét fokú zenéjére vezethetők vissza.

A következő napon az ausztriai Lockenhausba kirándult a Bartók Fesztivál résztvevőinek egy csapata. (Fiatalabbak kedvéért: a város neve valamikor Léka volt és a történelmi Magyarországhoz tartozott.) A Lockenhausi Kammermusikfest rangját mi sem jelzi jobban, mint hogy művészeti vezetője a világhírű hegedűművész, Gidon Krémer. A hangulatos vár tornyában elhangzott műsor nagy részét Beethoven kamaraművei képezték – változó színvonalú előadásban. De hallhattunk egy erőteljes, terjedelmes kortárs finn vonósnégyest, Jouni Kaipainen *5. kvartettjét* is, melynek nosztalgikus befejezése különösen emlékezetes maradt. Ami számomra – és ezzel nem voltam egyedül – igen kellemetlen benyomást tett, az Bartók *Mikrokosmosz*ának öt darabja volt, hegedű és vibrafon átiratban. Nincs itt hely kifejtetni, miért ízléstelen és a zeneszerző művészetét hamis színben felmutató ez a hangszerelés, de a Bartók-örökösök helyében én komolyan fontolóra venném ennek a változatnak a letiltását.

Csütörtökön a szombathelyi Premontrei Gimnázium dísztermében Rohmann Imrének, a salzburgi Mozarteum professzorának zongorázását hallgathatta meg a fesztivál közönsége. Virtuóz és meggyőző előadásban szólaltak meg Domenico Scarlatti szonátái, valamint Bartók zongoraművei. Egyéni ízlés kérdése persze, de nem túl szerencsés ez a műsor-összeállítás. Nem szeretem ugyanis egy étkezés alkalmával váltogatni a mézes-mazsolás süteményt a fűszeres-hagymás sült hússal. Scarlatti szonátái gyönyörűek, szívet-lelket melengetőek, de rögtön utána belecsöppenni Bartók szűrős, anti-romantikus világába úgy, hogy a művész egyszer-e egyszer szünetet sem tartva kapott bele az olasz barokk után a 20. századi mester illúziókat romboló, kemény hangvételű darabjaiba, valahogy nyugtalanságot keltett bennem. Ettől függetlenül Rohmann Imre, ez a szerény, de nagy tudású és tehetségű művész méltán érdemelte ki a közönség zajos tetszésnyilvánítását.

Népzenei este és táncházra invitálta a közönséget másnap a Megyei Művelődési Központ színháztermébe a Vujisics, illetve a Söndörgő együttes. Kiváló csapat mindkettő, hangulatosan szólaltatták meg Bartók 1912-es szerb gyűjtésének hangszeres darabjait, valamint Vujisics Tihamér és az együttes saját gyűjtésének dallamait. Szerencsésnek éreztem azt is, hogy egyik-másik számukhoz tánc-produkció is csatlakozott. Nem tehetek róla, de ezt

a fajta zenét én idegennek érzem koncertteremben egy passzív közönség előtt megszólaltatva. E muzsika vérpezsdítő hangulatához nekem hozzátartozik a tánc és a sülős csevapcsicsa illata is...

Nem volt ugyan rossz idő, de végül is az MMK színháztermében került sor a Modern Art Orchestra szabadtérre meghirdetett jazz-koncertjére, melynek előadói színvonala nem, de műsora kissé csalódást okozott. Kivéve persze az első számot, Sztravinszkij 1945-ös *Ebony Concerto*-ját, melyet Woody Hermann együttese számára komponált a szerző. E művel kapcsolatban nem merül fel a kérdés: ez most jazz, vagy komolyzene? Egyszerűen remekmű és kész. Hárs Viktor – az együttes nagybőgősének kissé fellengzős - *Az ötödik pecsét* című darabja a jazz felől közelít az avantgarde komoly zenéhez. De ez a közelítés kimerül abban, hogy szinte minden akkordja fülsértő kisszekundokat halmoz egymásra. Ettől kellene avantgarde-nak éreznünk a darabot? A fiatal Horváth Balázs éppen ellenkezőleg, az avantgarde felől közelít a jazzhez. Kiváló, jól hangzó jazz-kompozíció született volna meg tollából, ha nem érezné azt a kényszert, hogy ma már „minden egész eltörött” és túrhetetlen konzervativizmus az, ha egy kompozíciós folyamatot következetesen végigvisz a szerző. Így aztán a mű címének (*Divergent*) megfelelően a zenei anyag sehonnan-sehová nem tartó töredékeket sorolt egymás mellé, végig bizonytalanságban hagyva a hallgatót. Az az ötlet pedig, hogy a kompozíció közben konferálja fel a szólísta (Fekete Kovács Kornél – trombita) a művet és a közreműködőket – mintegy melodramává téve a zenét - már foglalt: Maurizio Kagel egy darabjában néhány évvel ezelőtt már megjátszotta.

Gershwin *Kék rapszódia*-ja következett volna ez után – a műsor szerint. A valóságban azonban egy fantáziát hallottunk, amelyben időnként felbukkantak a rapszódia főbb motívumai, de megszólalt Gershwin egy híres slágere is, az *I've got rhythm*. Nem hiszem, hogy a zeneszerző boldog lett volna ezt a – Vukán György zongoraszólójával előadott - „koktélt” hallgatva. A műsor záró száma Gryllus Samu *Blues for Charles* című narrátorra és jazz-zenekarra írt néhány perces darabja egy gimnáziumi farsangi bálon kellemes tréfának hatott volna, egy „komoly” koncerten azonban kissé kínosnak tűnt. A közönség ismétlést kikövetelődő tetszésnyilvánítása, majd a műsort záró vastapsa bizonyította, hogy e sorok írójának nincs igaza...

A jáki templomban került sor a Nemzeti Énekkar Kodály-koncertjére a zeneszerző 125. születésnapját ünneplendő. Antal Mátyás együttese a legszebb Kodály-kórusokból adott elő (*Adventi ének, Jézus és a kufárok, Hegyi éjszakák, Öreges stb.*) a művekhez méltó színvonalon. Orgonán Zászkaliczky Ágnes működött közre és nagyon szép szólókat hallottunk Széll Cecíliától.

Vasárnap este a Szombathelyi Képtárban rendezték meg a fesztivál sztárvendégének, Markus Stockhausen trombitaművésznek (a világhírű német zeneszerző, Karlheinz Stockhausen fia) és feleségének, a holland Tara

Bouman klarinétművésznek improvizációs estjét. Kellemes koncertnek lehettünk fültanúi, mely azt bizonyította, hogy a két – hangszerét mesteri fokon használni tudó – muzsikus nem csak házaspárként, hanem művészként is harmonikusan tud együttműködni.

Ugyanez a harmónia jellemezte a sárvári Nádasy-kastélyban koncertet adó házaspár Keith és Julie Tippett/s/ ének-zongora kettős előadását. A mintegy 60 perces improvizáció a free és klasszikus jazz, valamint a John Cage nevével fémjelezhető avantgarde zene által határolt ingoványos talajon zajlott. A két muzsikus valóban érzi egymást, közös hullámhosszon vannak. Az improvizáció a pillanat művészete, amely átélhető, izgalmas perceket okozhat, de mivel igazi keretei nincsenek, maradandó zenei élményt nem, legfeljebb különböző hangulatokat vihet magával a közönség a koncert után. A részben preparált zongorán, mini-verklin és csegetttyűkön, valamint maracason is játszó zongoraművész mellett az énekesnő különböző egzotikus ütőhangszereket, illetve furulyát is megszólaltatott. A közönség nagy tapssal jutalmazta a különleges produkciót.

A Bartók-Fesztivál programja nem csak koncertekből állt, előadások, kiállítások színesítették a választékot. Emellett kiváló művésztanárok (Csengery Adrienn – ének, Kim Kashkashian – brácsa, Rohmann Imre – zongora, Marcus Stockhausen – trombita, Jeney Zoltán és Johannes Schöllhorn – zeneszerzés, Tihanyi László – karmester) vezetésével mesterkurzusokon vehettek részt a pályakezdő fiatal muzsikusok. A Karmesterkurzus záróhangversenyén Ligeti György kamarakoncertjét, Boulez *Dérive* című kamaraművét, valamint Sztravinszkij *A katona története* szvitjét vezényelték a résztvevők. Rendkívül jó érzés volt azt megtapasztalni, hogy olyan fiatal emberek, akik még meg sem születtek Ligeti Kamarakoncertjének magyarországi bemutatója idején /1971/, milyen rutinosan vezényelték a darabot (mind a négy tételt más hallgató dirigálta), akár ha Mozart, vagy Schubert műve került volna a kezük alá... A műsort Markus Stockhausen *Any way* című kamaraegyüttesre írt darabjának magyarországi bemutatója zárta. A műfajilag nehezen besorolható, több tételes alkotást Tihanyi László, a karmester kurzus tanára vezényelte. Szoprán szólístaként az a kiváló énekesnő, Kőváry Eszter Sára működött közre, akinek már régen a világ legjelentősebb előadóművészei között lenne a helye.

A fesztivál záró-koncertjén a Nemzeti Filharmonikusok működtek közre Pesko Zoltán vezényletével. A mottónak megfelelően három klasszikus 20. századi mester műve mellett (Sztravinszkij *Fúvósszimfóniák*, Kodály *Galántai táncok*, Bartók *Zene húros, ütőhangszerekre és cselesztára*) két mai szerző műve hangzott el. Eötvös Péter *Replica* című brácsaversenyét a méltán világhírű Kim Kashkashian játszotta, Jeney Zoltán *Pavane* című zenekari alkotása pedig ősbemutatóként került a szombathelyi közönség elé.